

Giriş

Bu bölümde e-Devlet konusundaki uygulamaların tabii olduğu yasal düzenlemeler konusu incelenmiştir. Bu amaçla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndaki ilgili hükümler başta olmak üzere, yasal düzenlemeler ve yönetmelikler gibi ikincil düzenlemeler de mercek altına alınmıştır. Bu bölümün son alt bölümünde ise e-Devlet konusu ile ilgili olarak henüz var olmayan ama gereksinim duyulan yasal düzenlemeler üzerinde durulmaktadır.

Türkiye'de e-Devlet alanındaki yasal düzenlemeler konusuna geçmeden önce, yasal düzenlemelerin neden önemli olduğunu anlatabilmek için “değişim” ve “dönüşüm” kavramları arasındaki farkı ve bu farkın konumuz açısından önemini açıklamak gerekir:

Değişim, doğal ve kendiliğinden meydana gelen bir olgudur. Kontrolü zor veya imkânsızdır. Dönüşümler ise, bir amaca ulaşmaya yönelik değişikliklerdir. Kontrol edilmesi iyi bir planlama ile mümkündür.

Bu bağlamda, devletin bilgi toplumunun gereklerine uygun şekilde e-Devleti gerçekleştirmeye yönelik bir dönüşüm geçirebilmesi için gerekli bazı unsurlar vardır. Bu unsurların başlıcaları, yeterli teknik altyapı, eğitimli personel, üst düzey siyasi ve idari sahiplenme ile ayrıntılı stratejik planların hazırlanması ve uygulanmasıdır. Bu çerçevede, e-Devlet yönündeki dönüşümün kural ve standartlarını belirleyecek olan yasal metinlerin hazırlanması önemli bir husus sayılmalıdır.

E-Devletin Türkiye'deki Yasal Altyapısı

Anayasal Düzenlemeler

E-Devlet ile ilgili konulardaki anayasal düzenlemelerden ilki, 1982 Anayasası'nın, özel hayatın gizliliğini düzenleyen 20. Maddesi'dir. Bu maddenin ilk hâli:

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

şeklinde idi. 2001 yılında yapılan bir değişiklikle madde şu şekilde değişmiştir:

(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç islenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.

Yapılan değişiklikle, özel hayatın gizliliği kuralına bir takım istisnalar tanımlanmış ve daha ayrıntılı bir düzenleme ortaya konulmuştur.

Anayasa'da 2010 yılında yapılan son değişiklik ile, söz konusu maddenin başlığı, "Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması" şeklini almıştır. Maddenin metnine ise şu eklemeler yapılmıştır:

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/2 md.)

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir.

Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.

Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usûller kanunla düzenlenir.

Bu düzenleme ile e-Devlet uygulamalarında hassas bir konu olan kişisel verilerin mahremiyetinin korunması anayasal güvence altına alınmıştır. Ama maalesef anayasal güvence, uygulamadaki hataları her zaman engelleyememektedir.

Örneğin Konut Edindirme Yardımı kesintileri hak sahiplerine ödenirken, 8 milyon vatandaşın T.C. kimlik ve sosyal güvenlik numaraları Resmi Gazete’de basılı olarak ve İnternet üzerinden çevrimiçi olarak bütün dünyaya ilan edilmiştir. Bu bilgiler, kötü niyetli kişilerin eline geçtiğinde söz konusu numaraların sahibi vatandaşlar mağdur olabilir.

Yasal Düzenlemeler

E-Devlet uygulamaları ile ilgili çeşitli yasal düzenlemeler de mevcuttur:

- 1. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkındaki 2007 tarihli ve 5651 sayılı kanunda;** İnternet’te yer, kullanım, erişim ve içerik sağlayıcılar hakkında ayrıntılı düzenlemeler vardır. Örneğin bir içerik sağlayıcı, İnternet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumludur ama bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu değildir.

Yine aynı yasa ile İnternet üzerindeki sakıncalı içerik türleri tanımlanmıştır. Yasada ayrıca bu sakıncalı içeriklerin İnternet üzerinden yayımlanmasının nasıl önleneceği, uygulanacak cezaların neler olduğu ve uygulayıcı kurumların özellikleri ve uygulama araçları da tanımlanmıştır.

Yasanın 8. Maddesi'ne göre sakıncalı içerik kümeleri:

- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;
  - i. İntihara yönlendirme (madde 84),
  - ii. Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),
  - iii. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),
  - iv. Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
  - v. Müstehcenlik (madde 226),
  - vi. Fuhuş (madde 227),
  - vii. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları [ve],
- 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar[dır].

Söz konusu yasa ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na (TİB) web sitelerini engelleme yetkisi verilmektedir. Engellenmesi istenen içerik Türkiye'deki bir web sitesinde ise içerik kaldırılabilir; Türkiye dışında ise siteye erişim engellenebilir. Engelleme kararlarını yerine getirmeyenlere karşı idari para ve hapis cezaları öngörülmüştür. Engelleme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.

Engelleme uygulamasının temelinde vatandaşların içeriğinden rahatsız oldukları web sitelerini merkezi bir sisteme ihbar etmesi yatmaktadır. TİB bünyesindeki söz konusu Suç İhbar Merkezi'ne kanunun ihlal edildiği şüphesi ile e-posta, telefon veya kısa mesaj (SMS) ile başvurulabilir.

2. **2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu**, demokratik, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim sisteminde vatandaşların kamu örgütlerine ait bilgilere erişme haklarını kullanmasının yöntem ve sınırlarını düzenlemektedir. Bu çerçevede yasada bilgi edinme hakkının sınırlarından da bahsedilmiştir:

- Yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler,
- Yargı denetimi dışında kalan işlemler,
- Devlet sırrına ilişkin bilgi veya belgeler,
- Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler,
- İstihbarata ilişkin bilgi veya belgeler,
- İdarî soruşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler,
- Adlî soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler,
- Özel hayatın gizliliği kapsamında açıklanamayacak bilgi veya belgeler bu kanunun kapsamı dışındadır (Madde 8, 15-21).

Her ne kadar yasal düzenlemeler devlete ait bilgi ve belgelere vatandaşın erişimini kural, sınırlamaları da istisna olarak belirliyorsa da bürokrasideki eski alışkanlıklar doğrultusundaki olumsuz tavırların tam anlamıyla bittiğini söylemek mümkün değildir. Bu konudaki ilginç ve güncel bir örnekte, ABD Başkanı Obama'nın Türkiye ziyaretinde T.C. Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'na Başkan Obama tarafından verilen ve Başkan tarafından alınan hediyelerin

neler olduğu ve ne değerinde olduğu bilgisi, bilgi edinme hakkı kanunu çerçevesinde talep edilmiştir. Türk (Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı) ve ABD makamlarına (ABD Dışişleri Bakanlığı) Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yaman Akdeniz tarafından 2010 yılı başında yapılan başvurular, isteğin bilgi edinme hakkı yasası kapsamında olmadığı gerekçesiyle geri çevrilmiştir. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı aleyhine bir dava açılmış; bakanlık sonunda uzlaşarak hediye listesini açıklamıştır. Verilen hediyeler cam bir kâse ile cam bir biblodur (Benli, 2010).

Akdeniz, daha önce de İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth ile T.C. Başbakanı ve Cumhurbaşkanı arasındaki hediye alışverişini de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda tanınan haklar çerçevesinde öğrenmek istemiş; ama Türkiye'de talebine olumlu bir yanıt alamamıştır. Akdeniz'in talebi İngiliz makamları tarafından kabul görmüş ve hediyeler hakkında bilgi kendisine verilmiştir (Akdeniz, 2011).

3. **2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu**, elektronik imza uygulamasını hukuki ve teknik boyutları ile düzenlemektedir. Bu kanunun sonucunda, elektronik imza hukuki olarak ıslak imzaya (elle atılan imzaya) eşdeğer hâle gelmiştir.
4. **2005 tarihli ve 5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu**, devletin kamu hizmeti ve temel vatandaşlık hakkı sayılan, temel İnternet hizmeti de dâhil bazı iletişim hizmetlerini vatandaşın alması için atması gereken adımları ve bu çabaların finansmanını düzenlemektedir. Bu yasa ile devlet kaliteli ve kesintisiz temel iletişim hizmetlerinin vatandaşlar arasında yaşanan bölge, sosyo-ekonomik durum ve özürülük farklar gözetilmeden herkese sağlanmasını sağlamayı kendine amaç edinmiştir.

5. **2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu**'nun 10. bölümünde, bilişim sistemine girme (Madde 243), sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (Madde 244) ve banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması (Madde 245) gibi bilişim alanındaki suçlar tanımlanmış ve bu suçlar için öngörülen hapis ve para cezaları düzenlenmiştir.
6. **1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu**'nun Elektronik Ortamdaki Kayıtlar ve Elektronik Cihazla Belge Düzenleme konusundaki mükerrer madde 242'de (Ek madde: 28/08/1991 3762/3 md.) "elektronik cihazlarla düzenlenen belgeler ile özel cihazlardan çıkarılan pulları ihtiva eden belgeler bu Kanun hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş belge hükmündedir" düzenlemesi yapılmıştır. Aynı yasa maddesinin ek bir fıkrasında (28/12/2001, 4731 S.K./4. md.) elektronik defter, elektronik belge ve elektronik kayıt gibi yeni kavramlar düzenlenmiştir.
7. **Türk Borçlar Kanunu**'nun 15. maddesinde "Güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukukî sonuçlarını doğurur." düzenlemesi vardır.

İkincil Yasal Düzenlemelere Bir Örnek

E-Devlet konusunda yürürlüğe konulmuş ikincil düzenlemelere birçok örnek verilebilir. Burada ilginç bir örnek olarak, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından çıkarılan "Özürlüler Veri Tabanı Oluşturulmasına ve Özürlülere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik" (Resmi Gazete Tarihi: 19.07.2008, Resmi Gazete Sayısı: 26941) gösterilebilir. Yönetmelikte, "bu veritabanı yoluyla özürlülere tanınan hak ve hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere özür durumlarının belgelendirilmesi" (Madde 1) ve "bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve

sosyal yeteneklerini %40 ve üstünde bir oranda kaybedenlerin özür lülük bilgisinin nüfus cüzdanlarında yer alması” (Madde 2) gibi düzenlemelere yer verilmiştir.

Değerlendirme

E-Devlet dersinin bu bölümünde, merkezi yönetimle ilgili yasal düzenlemelere odaklanılmıştır. Belediye ve il özel idaresi yasaları gibi yerel yönetim birimlerinde gerçekleştirilen e-Devlet uygulamaları ile ilgili yasalar, “yerel yönetimlerde e-Devlet” uygulamalarının ele alındığı haftanın ders notları arasında incelenecektir.

Bu konuda son olarak henüz yasal düzenlemesi yapılmamış, ama bu yönde bir ihtiyacın var olduğu alanlar sıralanacaktır: Örneğin yukarıda kişisel verilerin gizliliği ve korunması yönündeki bir hükmün 2010 yılında Anayasa’ya girdiğinden bahsetmiştik. Bu konuda ayrıntılı yasal bir düzenleme 2011 itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemindedir.

Kılıç (2010) ise İnternet üzerinde dile getirilen, önyargı, ırkçılık ve ayrımcılık gibi alt kümelere bölünebilen “nefret söylemi”nin de özel bir yasa çıkartılarak önlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yazar, ırk, ten rengi, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, milliyet, din, vb. farklılığı nedeniyle birey ve grupları aşağılamak ve küçük düşürmek amacını taşıyan nefret söyleminin şiddet içeren davranışlara da temel teşkil edebildiğine dikkat çekmiştir (Kılıç, 2010: 68). Yine bilişim etiği konusu ayrı bir yasal düzenlemeye konu olabilir.

Son olarak, e-Devlet ile ilgili ayrıntılı düzenlemelere yer veren ve bu alandaki kurumsal yapılanma için ajans modelini öngören E-Devlet ve Bilgi Toplumu Kanun Tasarısı Taslağı” başlıklı bir kanun tasarısı çalışmasının da gündemde olduğu bilinmektedir. Bu tasarıda kamu kurumlarındaki e-Devlet uygulamalarının yönetimi ve

eşgüdümü için her kurumda bir e-Dönüşüm yöneticisi atanması ve bir e-Dönüşüm panelinin kurulması öngörülmektedir.

Taslak kamuoyunun görüşüne sunulduğunda, kurulması planlanan söz konusu ajansın Kamu İhale Kanunu'na tabii olmaması, uygulama ile denetleme görevlerinin aynı çatı altında toplanması, ajansın Sayıştay denetimi dışında hiçbir uzmanlık denetimine tabii olmaması ve özel sektörün sunabileceği danışmanlık hizmetini sunması sektör temsilcilerince eleştirilmiştir (Bozkurt, 2009: 24-25; TBD, 2009: 26-27).

Akkaş, taslağa eklenmesi gereken bazı düzenlemeleri şu şekilde sıralamıştır:

1. “Felaket yönetimi prensipleri ...,
2. Devlet Bilgi Sistemleri Personeli ... meslek memurluğunun ihdası,
3. Kamu İhale Kanunu'nun uygulamada yarattığı zorlukları gideren ve rekabetin engellenmesine neden olan düzenlemeler” (Bozkurt, 2009: 24).

Bölüm Özeti:

Elektronik devlet dersinin bu bölümünde e-Devlet uygulamaları için gerekli olan yasal altyapı konusu işlenmiştir. Bu amaçla, e-Devlet alanındaki anayasal, yasal ve yönetmelik gibi ikinci yasal düzenlemelerden bahsedilmiştir. Bölümün son kısmında mevcut yasal düzenlemelere yapılabilecek eklemelere bazı örnekler verilmiştir.

Tartışma Soruları:

1. Bu bölümde sunulan yasal düzenlemelerden başka hangi alanlarda yeni yasa ve yönetmeliklere ihtiyaç vardır; örnekler yardımıyla açıklayınız.
2. Anlatılan yasal düzenlemelerin uygulanmasında ne gibi sorunlarla karşılaşılabilir; örnekler yardımıyla tartışınız.
3. Bilişim etiği ile ilgili olarak yaşanan sorunlar ve yapılabilecek yasal düzenlemeler nelerdir; tartışınız.

Yararlanılan Kaynaklar:

1. Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2008), **İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır**, İstanbul: İmaj Yayınları.
2. Akdeniz, Yaman (2011), **Bir Bilgi Edinme Hakkı Zaferi Daha!**, Çevrimiçi: <http://www.bilgiedinmehakki.org/tr/>, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2011.
3. Benli, Mesut Hasan (2010), “Obama’nın Hediyelerini ABD Açıkladı”, **Radikal Gazetesi**, 19 Nisan 2010, Çevrimiçi: <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&Date=19.04.2010&ArticleID=992312>, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2011.
4. Bozkurt, Aslıhan (2009), “Akkaş: Taslak Anayasa’ya Alenen Aykırı”, **TBD Bilişim Dergisi**, Ekim 2009, s. 24-25.
5. Kılıç, Arzu (2010), “Nefret Söylemine Karşı Özel Yasa Çıkartılmalı”, **TBD Bilişim Dergisi**, Ekim 2010, s. 68-69.
6. Türkiye Bilişim Derneği (2009), “TBD: Tüm Tarafların Kaygıları Giderilmeli”, **TBD Bilişim Dergisi**, Ekim 2009, s. 26-27.
7. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2011), **Özürlüler Veri Tabanı Oluşturulmasına ve Özürlülere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik**, Çevrimiçi: <http://www.ozida.gov.tr/?menu=yenimevzuat&sayfa=4-23>, Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2011.